

Titel: Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 7

Citation: "Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 7", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]*, Gyldendal, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-4_003-shoot-workid4_003_007.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

97

Kritisk Fortegnelse over alle udkomne Skrifter, siden

Trykfrigheden.

Tredie Aargang, 7. Stykke.

No. 26.

Hellige Taler, afhandlede i Kabinettet paa Kronborg, for Dronning Carolina Mathilda, af Peder Hansen, residerende Kapelan ved Slots og Guarnisons Kirken i Helsingøer. Trykt og findes til Kiøbs hos H. C. Sander, og J.F. Morthorst for 24 skilling. stor 6 1/4 Ark.

Nysgierrighed har vel, ikke uden Aarsag, forskaffet disse Prækener adskillige Kiøbere; den Leylighed, ved hvilken de ere holdne, og som bliver erindret ved deres Anmeldelse i de offentlige Tidender, maatte naturlig foranledige den.

2

98

Ikke desmindre forsikrer Hr. Hansen strax i Fortalen, at disse Nysgierrige ville blive skuffede, da de forgieves i disse Taler skulde søge noget besynderligt enten i Henseende til deres Værd eller Indhold, eftersom de i ingen Henseender udmærke sig fra de almindelige. Dersom Forfatteren har meent dette alvorligen, og været overbeviist i sær om det første, da skulde han neppe kunde give os fyldestgørende Grund til deres offentlige Udgivelse. At formeere de umådelige Prækeners Antal, hvoraf vi for lang Tiid siden have for mange, kunde dog ikke falde ham ind. I Henseende til Indholden finde vi vel ikke noget stærkt i Øyne faldende Besynderligt; dog, naar vi i Forvejen underrettede, med agtsomme Øyne følger ham, kunne vi ikke miskiende hist og her et Sidekast, der røber den besynderlige Leylighed; I den første Præken i sær mødte os adskillige Steder af dette Slags. Ja det Valg af Talernes Hovedlærdomme, hvilke mestendeels ere Religionens Grundsandheder, synes og for den største Deel at være bestemt af Leiligheden, og hvem vilde dadle Prædikanten derfor, naar han for Resten har Skiønsomhed nok, til at berøre det besynderlige paa en gavnlig og opbyggelig Maade, uden at forbitte og forvirre Gemyttet? Og i denne Henseende troe vi, at Hr. H. har været lykkelig nok. Ja, der udfordredes, for at forsee sig heri en mindre god Smag,

3

99 og mindre opklaret Forstand og Skiønsomhed, end den, der fremlyser af disse Taler, hvilke overhovedet ere saaledes beskafne, at de efterlade hos Læserne et ikke ufordelagtigt Begreb om Forfatterens Gaver til den hellige Talekonst. Nærværende Prækener ere i Tallet fire, hvori følgende Lærdomme ere afhandlede 1.) Synden, som et Onde ey af Gud; men af Dievelen og os selv. 2.) Guds Ord, som en kraftig Sæd. Z.) Christnes Modstand imod Dievelen, kronet med Seyer af Gud. 4.) Vor Jesu Opstandelses Vished. Hans Hovedsætninger ere i almindelighed vel valgte, og afhandlede med Smag og Skiønsomhed, skjønt ikke overalt med den største Grundighed, hvorpaa i sær den anden Præken kan tiene til Beviis, hvor han tager Skriftens Vedligeholdelse og Kraftig-Hed til Beviisgrunde for dens Guddommelighed; ja Grunde kunde vel disse og kaldes, men de ere dog neppe de stærkeste vi have — Grundighed savnede vi ogsaa i den første Prækens anden Deel, hvor Forfat. vil vise, at Gud ikke er Aarsag til der moralske Onde. I Indgangen til samme Præken kager Forf. sig for at gotgiøre den Sandhed, at der er en Gud til — men hvis ikke en besynderlig Omstændighed havde bestemt H. H. hertil, saa see vi ingen Grund; og i det første Fald fordrede vi atter Grundighed og meer Oratorie — Mindst fandt vi os fornøiede med den

4

100 sidste Tale, baade i Hensigt til det heele, og adskillige enkelte Stæder. Forfatterens Hovedsag er her at bevise Christi Opstandelses Vished, og vil han bevise 1.) ved Fornufts slutninger. 2.) af de tydeligste Erfaringer — Hvem seer ikke at disse tvende Deelee løber sammen? Fornuften maa dog her slutte af Erfaringer. — Af enkelte Steder ville vi for Rummets Skyld kuns anføre et af Side 71 " Erfaring maa ligeledes i aandelige ikke sielden tilfredstille os, hvor vi ikke med Fornuften kan giennemtrænge. Hvor umueligt er det for os, at indsee og udvikle det væsentlige i vor Religions Hemmeligheder! her maae vi nøyes med de indvortes Erfaringer til deres Sandheds og Virkeligheds Beviis " Have vi da og en indvortes Erfaring om Treenigheden, Christi tvende Naturers Foreening o. s. v. ? Et Sted mødte os dog endnu i samme Præken, som vi ey ville undlade:" Jøderne gaaer endnu, siger Forf. som et presset og forbandet Folk. Det lader vel som de i den europæiske Deel af Verden, i det mindste i nogle Riger, faaer Borger-Ret, og ansees som Medlemmer af Staten med de Christne; hvorvidt det er ret, er her ikke Sted at bedømme, dog uden at forraade en ubetænksom Religions Iver, træder jeg paa deres Side, der vil have dem behandlet som Mennesker; men som Men-

5

101

nesker, der burde nyde Velgieminger af Christne, for saavidt de derved ville lade dem lede til Christi Kundskab,,. Hvad

mon en Jøde vilde sige om denne Hr. Hansens Menneskekierlighed? — Saa lidet grundet denne Bemærkning ellers er, saa uvedkommende, og ildepassende er den og paa det Sted, hvor den staaer. Forf. Sprog er hverken krybende eller svingende, men ædelt og passende til Prækestolen.

No. 27.

Den Bibelske Chronologie, fra Verdens

Begyndelse indtil den Herre Jesum Christum, uden Tillæg, Fratagelse eller Forandring i den Hellige Skriftes Tal. Af Marcus Christian Marqvard Marcussen. Kiøbenhavn 1771, trykt Hos Høpffner og selges paa Bogladerne paa Børsen for 3 Mk. stor 1 Alphab. 3 Ark 4to.

Foran Chronologien skikkes en pro Memoria, hvor Forf. iblant andet taler om den hellige Skriftes, som en historist Bogs Ypperlighed frem for alle Historiebøger i Verden. "Af den kan Konger og Fyrster hente den Viisdom, hvor ved deres Regiering skal blive lykkelig: Ordspr.

6

102 8, 15. At de kunde regiere i Tiden, Job. 36, 7. Og paa en høyere og herligere Maade i Evigheden, Aabenb. 1, 6 v., Denne Mand er saa bibellæst at han ikke tør bruge en Talemaade uden han lader Biblen sige god for den. — Videre siger han: "Her kan Kongernes vældige Herrer see, at Herren har ikke ophøyet dem, for at lade dem falde paa Biergene, naar Ærens Krone findes paa Retfærdigheds Vey., Her taler Forfatteren et Sprog, som ingen uden de Østerlandske forstaae. Om Lærere siger han: at de af Skriften kan lære med Vished at giøre Forskiæl imellem det reene og ureene og fremsætte den beskikkede

Spise for Guds Huuses Folk i Tiide, og give Agt paa Tidernes Tegn. Matth.

16, 3., Vi see heraf, at Hr. Marcussen er en flittig Bibellæser, men kun maadelig i at anvende den. Efter denne Pro Memoria kommer Forf. til Tidsregningen. „Tidernes Beregnings Forskiæl tælles fra Verdens Begyndelse indtil nu syv, nemlig — til da ey Tid skal være." S. 8. fortæller han os Faldets Historie, blander det rigtige og urigtige imellem hinandet, uden at røbe mindste Indsigt i Billedstiilen. "Slangen, en af Englene, muelig Seraphim, siger han, ville være den Høyeste liig, ville og ey lyde; men med sine Tilhængere begyndte at stride imod Michael og hans Engle og blev derfor udkastet — Slangen, den gamle Drage, for-

7

103

bittret over at have tabt Slaget imod Michael kommer, efter at han var nedkast paa Jorden, i en synlig Slanges Skikkelse og Legeme, misundelig over Menneskenes Lyksalighed forsøgte han at overvinde dem o. s. v. Hvilket og lykkedes ham,, S. 9 siger han, "at Eva forstoed Herrens Løfte: at Qvindens Sæd skulde sønderknuse Slangens Hoved; om sin Søn Kain, og kaldte ham derfor Kain; thi hun mente at have faaet, og født den belovede Herre; N.B. Kain betyder og et Spyd et Strids Vaaben, hun har agtet ham for meget. Hun fødte derefter en anden Søn og kaldte ham Abel, det er Forfængelighed.,,

Om end det Navn bemærkede et Spyd,

saa indsee vi langt fra ikke Tankeforbindelsen hos Moses, 1 B. 4C. Hun fødte Kain og sagde, Jeg har faaet. Tids Ordet og det Navn Kain skal hensigte til hin anden, og indeholde Grunden til denne Benævnelse. S. 11. siger han: "Denne Herre Jesus Christus, den levende Guds Søn, som siden vilde opfødtes i en Tømmermands Huus, lærte Noa at bygge Arken til at frelses af Syndfloden, og ligesom Noa Retfærdigheds Prædikanter i sin Tid blev bespottet, saa vilde han og lide Modsigelse af Syndere, — Vi kan neppe faae Pusterum, saa hyppig trænger den eene Gisning og Vildfarelse den anden. Samme Side:

8

104 "Noe kan mueligt have gruet ved at tage Slanger ind i Arken, men Herren vilde den skulde være der, og Diævelen kommer ikke altid i en Slange, men undertiden i Qvæg, 5 Mos. B. 27. Heste, 5 Mos. B. 17. Guld og Sølv, Jer. 7. Og in Summa i alt det, som et Menneske bruger eller haver, og i alt, hvorved han kan fristes til at synde, endogsaa ved Mennesket. 5 Mos. B. 13, 1., Havde Hr. Marcussen været kyndig i de hellige Sprog, og meere øvet i sit Modersmaal; Saa havde han ved Hielp af saamange prægtige Hielpemidler, vi skatte os i vor Levealder lykkelige ved, til Biblens og den Bibebelske Tidsregnings Oplysning, levere os noget rigtigere og fuldstændigere i den bibelske Chronologie. Men vi see, at de hellige Sproges Dyrkning ikke har været hans Sag — Det meget gode i hans Bog qvæles af den større Mængde Udkrud. Det er høystbedrøveligt, at de theologiske Videnskaber og Bibelens Oplysning saa tit falder i deres Hænder, der snarere synes at være skabte til at fordunkle og formørke, end til at oplyse og forklare den. En from Eenfoldighed er ikke nok for en Skriftfortolker. — Indsigt i de hellige Sprog, i Oldsagerne, Jordbeskrivningen, Tidsregningen o. s. v. kan han ikke undvære. Hvor længe skal det vare, at Spottere endog i saadanne Bøger skal finde en Rigdom af Føde for deres

9

105 spøgende Vittigheder, hvormed de antaste Religionen, fordi een eller anden maadelig Religionsforfægter har forsvaret sin Sag middelmaadig? Dog den Uerfarne, den Eenfoldige kan gierne en Tidlang, indtil han faaer en rigtigere Kundskab, læse selv saadan en Bog uden Skade.

No. 28.

Den Homiletiske Journal. Eller Kritik

over Præsternes Prædikener udi Kiøbenhavns Kirker. Kiøbh. 1772. Trykt og tilkiøbs hos Thiele for 4 β. Arket. Stor 6 1/4 Ark. 8vo.

At udgive en homiletisk Journal af den Indretning og Beskaffenhed, som nærværende, var uden Tvivl en Tanke, der hos enhver Fornuftig og Retsindig maatte blevet qvalt i Fødselen. Der behøvedes ikke stor Eftertanke, for at see Følgernes Skadelighed, der aldrig vilde erstattes med en tilfældig Nytte, som maaskee kunde forevendes til at sminke et saadant Foretagende — Ja; hvortil skulde da vel den H. J. nytte? — Hvem skulde den forbedre? — Præsterne? — Jo, jo! Mænd der ere undsatte for et stort Publikums Domme; Mænd, hvis Interesse det af saa mange Aarsager er, at udmærke sig fordeelagtig i sær som Prædikantere — de skulde

10

106

endnu behøve Sporer! — Og dem skulde de frem for alt andet finde i et Flyveblad som vor Homiletiske Journal! — Ney, de iblant dem som meest behøvede at forbedres, vilde vel snarere herved forværres — Hvad om mange af disse havde betient sig af den, som en ypperlig Materie, til at deklamere over, og anført den iblant vore fordærvende Tidens Mærker? — Vi skulde da i steden for Prækener bekommet Anti-Journaler — offentlige Bebreidelser forbedre sielden, men forbitre; og forbitre desmeere, jo lavere deres Tænkemaade er, som de angaae— Hvad Virkning skulde den H. J. da vel have hos visse i den Præstelige Stand, hvis Tænkemaade var menneskelig nok for at rumme en nedrig Forbittrelse, og hvis Smag var for gammel til at omdannes? — Men det er maaskee Tilhørernes Nytte, som svævede

Forf. af Journalen for Øyne! — — Disse skullære

med Smag at bedømme Prækener, og at udvælge med Skjønsomhed deres Prædikantere! Det var fortreffeligt! — Men den

almindelige Dom har længe siden karakteriseret Stadens Præster, og de, som det er angelegent at høre gode Prækener, have iblant saa mange

Prædikantere vel fundet deres Mand — — men

de have maaskee valgt efter en falsk Smag, og uden at besidde Indsigter nok, for at dømme ret om en

Prækens Værd. Det er ofte sandt!

11

107

Men var den H. J. i stand til at råde Bod paa denne Uheld? — De fornødne Indsigter skulde Mængden dog vel aldrig bekomme af den? og Smagen — — ja den danner sig for det meeste efter

Indsigterne, det er at sige, den blev den samme hos Almuen, som forhen. — Og nu læste man Journalens ufordeeltige Domme over sin Favorit Prædikant, og i en entusiastisk Nidkierhed fordømte Dadleren til de nederste Steder! eller, hvis den modsatte Virkning indtraf, fattede en vis Mistillid til Præsterne i almindelighed; saaledes som Menneskefienden, der fik et almindeligt Had og Mistanke til det heele Menneskelige Kiøn, fordi han var blevet bedragen af den, som han aldrig torde mistænke for Falskhed. — Vi troe saaledes, at have anført Grunde nok for at misbillige en Homiletisk Journal, der var af en almindelig Indretning med nærværende; og betragte vi noget nøyere dennes besynderlige Kiendemærker, da faae vi endnu fleere og besynderligere Aarsager til at være misfornøiede med samme. En Tænkemaade *) letsindig og naragtig som den i Evas Natklokke,**) onskabsfuld, som i en Skinhellig Skoeflikker, en Skrivemaade fuld af svulstig og latterlig Høytravenhed

som den i Digtet om Sommeren og Friehe-

*) See Journ. over Hr. Østr.

***) See Journ. over Hr. Chemnitz.

12

108

den, disse Egenskaber førde os let til at giette paa Forfatteren; og førend vi endog læste den politiske Kandestøber vare vi allerede saa overbeviiste om, at vi torde sværge, at det var ingen anden, end — Josias Leopold Bynch.

No. 29.

Den politiske Kandestøber. Et Ugeskrift.

Copieret af Josias Leopold Bynch. Kiøbh. 1772 trykt og tilkiøbs hos Thiele for 8 β. stor 2 Ark 8vo.

Det synes, som Hr. B. ikke havde fuldkommen udtømmet sin Letsindighed, eller Uforskammenhed i den Homiletiske Journal, og at Bogtrykkeren for at afhielpe ham det tilbageblevne, har maattet sværte endnu et par Ark Papir— eller og han har vildet hævne sig over sin Journals Undertrykkelse — — men hvi skulde han

det? Hans Skrifter ere alt vandte til den Skiebne, og han synes som Forfatter at have udkaaret til sit Valgsprog: Nitimur in vetitum — eller vort gamle danske Mundheld: Jo galnere,

jo bedre!

No. 30.

Anti-Journalen. No. 1. 2. 3. Hvert 1 Ark 8vo. trykt og tilkiøbs hos Stein.

13

109 Til at vise de slette Følger og Uheld, der vilde flyde af en Homiletisk Journal, som var skreven i det almindelige Sprog, og gik ud paa at rette Mængdens Religions Lærere — dertil udfordredes ikkuns liden Skiønsomhed og Eftertanke; og for at indsee, hvad der desuden burde i Besynderlighed gjøre den nyelig iblant os udkomne forhadet og afskyet, behøvede man kuns selv at aabne Synene — Den røbede alt for meget en B**s Aand og Pen; til at den skulde vinde stor Kredit — Vi troe derfor ikke, at Forfatteren af Anti-Journalen har forbundet sig mange ved at foretage sig en ordentlig Igiendrivelse af den Homiletiske Journals Kritik. Siden han dog nu har gjort det, ønskede vi, at han havde lidet meer beflittet sig paa at bevare Mine af Upartiskhed; men i Anti Journalen-er alt rigtigt, og Prædikanterne over al Dadel.

No. 31.

De Retsindiges Kritikve over den homiletiske Journal Skrevet af en Weldøgende. Trykt hos P. H. Höecke stor 1 Ark 8vo.

Læserne mærke vel det satiriske i Titelen, og tage vel ikke Feil af den Person, der stikles paa — Udførligere

ville de ellers sinde ham skil-

14

110

naar de vende Bladet. — Vel tilstaae vi, at man bør sette Forfatteren af Tanker, naar man bedømmer hans Skrift; men vi tilstaae tillige, at her er en stor Fristelse at overvinde, naar Forfatteren er en B**. Dog, endskiøndt Forf. af denne Critique har gjort sig lystig med B**s Person, har han derfor ikke glemmt hans homiletiske Journal, men heldig nok skildret den baade fra den daarlige og hadelige Side.

No. 32.

Tanker forfattet af en Solicitant paa

den 17 Januarii 1773. Trykt hos P. H. Höecke stor 1/2 Ark 8vo.

Denne Solicitant maae vel være geistlig, thi hans Tanker ere gandske stemmede i Præke-Tonen. Efter en kort Indgang beder han os med en hellig Andagt at betragte 3de Stykker, som Hoved-Deelinger i Afhandlingen — og derpaa begynder han igien heel prækemæssig angaaende da det første & c. — For Resten ere hans Hoveddeelinger tagne af Hr. D. Münters Taksigelse-Præken for Dagen d. 17de Jan. 1772. Hvilke Forf. har udført saa ordentlig og ziirlig, som den beste Huus Postil.

No. 33.

Afskeds-Compliment, da hans Høy-Fyrstelige Durchlauthed Prints Carl S. T.

15

111

tiltraade sin Reise fra Kiøbenhavn til Norge. Allerunderdanigst forfattet af Isaac Buchhoff. Trykt hos P. H. Höecke stor 1/2 Ark 8vo.

Dersom vi holde denne Afskeeds-Compliment for et Foster af et got Hierte og maadeligt Genie, saa troe vi, at Forf. vel ikke fordrede meer af os.

No. 34.

Om Indretningen og Anlægget af smaae Teglblænderier ved Landsbyerne — En Afhandling belønnet af det Kongelige danske Landhuusholdings-Selskab, og paa sammes Bekostning trykt og uddelt til almindelig Nytte. — Ved Hr. Mag. Johan Arent Dyssel, Præst til Sandbye i Lolland, m. v. — Kiøbenhavn, 1772. Trykt hos August Friderich Stein. 3 Ark i stor 8vo. med Kobberstykke. Uddeeles af Sælskabet.

At dette berømmelige Selskab søger at underrette den almindelige Mand om Maaden, at anlægge nyttige Teglblænderier uden synderlig Bekostning, er et iblant mange Beviis paa dets ædle Nidkierhed for det Almindeliges Vel. Hr. M. Dyssels Afhandling om denne Materie har

16

112

derfor tildraget sig Selskabets Agtsomhed, den er bleven belønnet med en Sølv-Medalie, og trykt for at uddeeles til Landmanden. Den er ledsaget med Hr. Cancellie-Raad Hansens Anmærkninger, som gjøre Underretningen fuldstændigere.

Afhandlingen i sig selv er deelt i 5 Capitler, hvis Indhold er følgende. 1. Om Stedet til Teglovnen og dens Anlæg. 2. Om Leeret, dets Behandling, og Maaden at forme og berede Steenene paa til Brænding. 3. Om Brændingen. 4. Om Bekostningerne paa, og Fordeelen af det her foreslagne Teglblænderie. 5. Om muelige Indvendinger imod det her gjordte Forslag med deres Besvaring, hvor tillige tales noget om Murers Opsættelse.

Nogle Stæder saasom: S. 5. S. 9. og s. 19 findes endeel, som ikke vil være forstaaeligt for Bønder, men er tillige saadant, som uden synderlig Skade kan forbigaaes.